

KRÓNIKA

A XXXIX. Honismereti Akadémia

Nagykőrös, 2011. július 3–8.

Elnöki megnyitó

Tisztelettel és szeretettel üdvözlöm a XXXIX. Honismereti Akadémia szép számú résztvevőit, akik Magyarország megyéiből, a Nemzet Fővárosából és határon túlról jöttek. Köszöntöm a vendéglátó Pest megyét és az Akadémiának otthont adó Nagykőrös városát. Legutóbb, 1994-ben Vác volt a színhelye Pest megyei akadémiainknak, akkor e nagy megye északi részét ismerhettük meg a maga gazdag értékeivel és vendégszeretetével, most a megye déli – valljuk be kevésbé ismert – fele mutatja meg rögtön nyilvánvaló és rejtett szépségeit.

Külön örülök annak, hogy ezekben az inséges időkben is ilyen nagy számban összejövünk, eleven példáját adva a jól ismert mondásnak, ígének: – Nemcsak kenyérrel él az ember! A honismereti mozgalomban tevékenykedőkre persze ez mindig is igaz volt, hiszen amit tettek, azt sohasem anyagi megfontolások vezették, hanem mindig a jó értelemben vett ügybuzgóság. És ez az ügy a hon jobb ismerete és mélyebb megismertetése volt, amivel nagyon sokat tettek tagjaink azért, hogy identitásunk erősebb, nemzeti önismeretünk teljesebb lehessen. A honismereti mozgalom az elmúlt fél évszázadban – ahogy

A Szövetség elnöke ünnepi megnyitó beszédét tartja (Gál Jenő felvétele)

már azt Halász Péter a tavalyi, 50. évfordulónkon megállapította – a nemzeti örökség részévé vált. Ez egyrészt büszkeséggel tölthet el minket, másrészt viszont állandó feladatot is ad: az örökséget tovább kell gyarapítani és tovább kell adni. Hazánk és népünk múltjának gazdagsága olyan nagy, hogy még korán sincs minden feltárva, bemutatva, és noha sok dolgot elődeink már megmentettek a számunkra, nekünk kell azt átadni a következő generációknak, vagy éppen a már egyszer megmentett, de újra elveszni látszó, veszélyeztetett értékeinket nekünk kell ismét megmenteni.

Az értékmentésre pedig hazánkban, a Kárpát-medencében talán a legszebb példa népdalaink, népzeneink és néptáncagyományunk példászerű megőrzése.

Magyarországon a XIX. század végétől kezdve történik tudományos igénnyel a magyar népi kultúra és benne népzeneink feltérképezése. A magyar népdalkincs leghíresebb gyűjtőit, Vikár Bélát, Bartókot és Kodályt követően Lajtha László, Martin György, valamint tanítványaik és követőik folytatták a zenei folklór gyűjtését. A táncház-mozgalom komoly lendületet adott a gyűjtőmunkának, így napjainkra páratlan nagyságú hangfelvétel, mozgókép, fénykép és írott dokumentum halmozódott fel. Az utóbbi évtizedek eredményességére csak egy példa: míg Kodály 1967-es halálakor kb. 1200 órányi rögzített hangzó anyagunk volt, ma ez már 15-16 ezer óra. Ehhez hozzá kell még tennünk, hogy a XX. század technikai színvonalán rögzített anyagok nem időtállóak. Számos gyűjtemény van, amely olyan rossz állapotba került, hogy meg kell menteni a legkorszerűbb archiválási technikák segítségével. – Mint imént említettem: valóban újra és újra meg kell mentenünk egykor már megmentett, de újfent veszélyeztetett értékeinket.

Amit még az értékmentés kapcsán állandóan hangsúlyoznunk kell, hogy bár sok minden elveszhet örökre egy-egy lehetséges adatközlő halálával, de alapvetően sohasem késő gyűjteni, hiszen még ma is, annyi gyűjtés után is ennek elő nem ismert népdalok, vagy ismert népdalok ismeretlen változatai. Szerencsére az az utolsó óra, amire mindig hivatkozunk, elég hosszú ahhoz, hogy többször is nekifogjunk a gyűjtésnek, kutatásnak. Jó példa lehet erre a két világháború között a Magyar Tudományos Akadémia által elkezdett, majd a Rádió és a Néprajzi Múzeum által folytatott gramofongyűjtemény, az ún. Pátria-sorozat létrehozása. A második világháború előtt 107 lemez készült el, 550-nél több dallammal. 1949-től újra folytatódott a felvételek és végül meghaladták a másfélszáz lemezt. Ennek nyomán, immár a legújabb technika segítségével 2009-ben, a Norvég Finanszírozási Mechanizmusok 220 millió forint támogatásának köszönhetően az *Utolsó óra* című program keretében újabb 50 lemez (CD) került kiadásra, megnevezésében is vállalva az említett első sorozattal való kapcsolatot, ti. „Új Pátria” sorozat nevet kapta. A megjelent CD-k anyaga válogatás, hiszen a programban több mint száz együttes vett részt, és 1250 órányi hanganyagot, nagyjából 23 ezer dallamot rögzítettek. Ebből az óriási anyagból az adott téjegységeket tökéletesen ismerő szerkesztők válogatták ki azon felvételeket, amelyek leginkább megidézik az adott vidék hangszeres népzenejének jellegzetességeit. (Aki a teljes gyűjtésre kíváncsi, megtalálhatja azt adatbázisba rendezve a Hagyományok Háza honlapján.) A CD-k megjelenése korántsem jelenti a munka végét. Az Új Pátria sorozat egyelőre 1000 példányban készült el, ebből 400 db-ot Európa nagyobb könyvtáraiba, zeneiskolaiba, folklórarchívumaiba juttatott el a programgazda Hagyományok Háza. A nagyközönség is megvásárolhatja a sorozatot a Fonó Budai Zeneházban. Az ebből származó bevételt a program folytatására fordítják. A pályázati összegből lehetőség nyílt gyűjteménygyarapításra is, 1589 tételnyi hangfelvételt, 410 tételnyi mozgókép felvételt és 3201 tételnyi fotót, összesen 5200 tételnyi folklór témájú felvételt sikerült megvásárolni. És ez még nem minden, de tovább most nem részletezném a program tényleg nagyszerű eredményeit. Az elmondottakból is látszik, hogy milyen eredményekre lehet jutni, ha a meglévő szellemi kapacitáshoz pénzügyi támogatás is járul.

A másik nagy siker, amire büszkék lehetünk a már említett táncház-mozgalom. Bámulatosan gazdag és sokszínű néptánc-kultúránk megmentése és megújítása ennek a 1970-es években kibontakozó mozgalomnak köszönhető. A táncház-találkozók bebizonyították, hogy a hagyomány ma is képes megszólítani a tizen- és huszonéves korosztályt. Idén tartották a jubileumi 30. találkozót. Az elsőt még senki sem remélte, hogy majdan több mint tízezer zsúfolódnak össze egy sportcsarnokban (a Papp László Budapest Sportarénaiban), és profi hangosítás mellett tanulhatják táncnyelvünk szavait. Mert Timár Sándor koreográfus módszerének segítségével ezt is immár úgy tanítják, mint az anyanyelvet. Ez a módszer a néptánc világában ugyanaz, mint a Kodály-módszer a zenében. Ennek lényege, hogy minél több gyermek minél kisebb korban ismerkedjen meg a még elevenen élő néptánc- és népzene-hagyománnyal, nemcsak a színpadi megjelenés által és muzeális értékkel, hanem mint megélt tapasztalat épüljön be az a mindennapi életbe. A gyermekek a próbák és a színpadi szereplések során, a néptánc újraszületésének pillanataiban fedezik fel a közösségi lét öröklött rendjét. Ebben az ősi rendben a tánc-anyanyelv ismerete teszi számukra természetessé az elizagodást. Öröndetes tény, hogy manapság már egyre több óvodában és iskolában folyik rendszeres néptáncoktatás.

Végül a népdalról szólva Kölcsey 1826-ban tett megállapítását idézném: „a való nemzeti poézis szikráit a köznépi dalokban kell nyomozni”. Teszem hozzá valójában a köznép mindennapi életét is – legyen arra akár mennyi levéltári forrás – csak a népdal-kincsünk ismeretében lehet megismerni, hiszen a nép minden tevékenységét, életszakaszát, bűját-baját és örömet dalba öntötte. Ezek a népdalok őrzik a népnek a krónikákból kimaradt múltját és mutatják meg gondolkodásmódját, hozzáállását mindenhez. Egy kis képzavarral: a néplélek lüktet népi énekeinkben. Talán ezért maradhatott meg annyi történelmi vihar ellenére is ilyen gazdagon. Kodály írja, hogy a magyar nép „*elég épségben megtartotta ősi népi kultúráját. Ennek köszönhető, hogy a népi kultúra virága, elválasztható, külön életet is élő terméke az egyes dal: igen gyakran remekmű. Nemcsak a szegények kincse, de a legmagasabbrendűek igényeit is kielégíti. Nem kezdetlegesség, hanem évezredek fejlődésbe kiérlelt, leszűrődött művészet.*” Bartók így vélekedik: „*Mélyebben élünk a népdalkultúrában, mint valaha gondoltuk, mert a kunyhókba szorult a magyar lélek ősrétegének minden maradványa. [...] Letörölhetette az idő a magyarság arcáról a keleti vonásokat, lelke mélyén, ahol a zene forrása fakad, ott még él egy darab őskelet... Csodálatos, hogy annyi idegen hatás, vérkeveredés után is megmaradt a magyarság ősi zenei nyelve.*”

Magyarországon általában még ma is a Kodály-módszeres tankönyvek vannak használatban és a népdalkincsre alapozva tanítanak. Sajnos már csak heti egy órában, ami nagyon kevés. Talán akik így döntöttek, azt gondolták, hogy a zenei ismeretek nem tartoznak a használható tudás kategóriájába. Mert a számítástechnika, az idegen nyelvek hasznosak lehetnek, de a népdalokkal mire megy az ember a való világban. Ugyanez a gondolkozás tartja fölöslegesnek a verstanulást, a memoritereket, mert egészen egyszerűen nem érti, hogy mire jók ezek. Vagy érti? – Nem akarok elveszni a gondolatban, mert messzire vezetne, csak annyit mondanék, hogy annak a népnek a lelke sérülékenyebb, mely nem rendelkezik a népi kultúra megtartó és gazdagító erejével. Sokkal szegényebb, sokkal védtelenebb lesz. Egyébként azért is érthetetlen a dolog, mert az agykutatók már jó ideje kimutatták, hogy a zenei tudás hozzájárul az agy fejlődéséhez, tehát hasznos dolog.

És van még egy nagyon fontos jellemzője a népdaléneklésnek: örömet okoz, közösségi élményt nyújt. Erre pedig mindig is nagy szüksége volt az embernek. Közösen énekelni jó dolog, tegye azt az ember akárhol, buszkiránduláson, táborban vagy borozgatva egy pinchehelyiségben. Nem véletlen, hogy a közös éneklés fontosságát hangsúlyozták a felszólalók már a negyven évvel ezelőtt, 1971. március 17-én, a Hazafias Népfront Honismereti Klubjában tartott tanácskozáson is, melynek teljes anyaga *Hová röpül a páva?* címmel jelent meg 1972 februárjában a Honismereti Híradó különszámaként. Ez a tény is jelzi, hogy honismereti mozgalmunknak már évtizedekkel ezelőtt fontos volt a népzenei kultúránk és annak jövője. Ez azóta is így van, hiszen a Honismeretben gyakran olvashatunk ezzel kapcsolatos cikkeket, és helyben, a honismereti munkában is számos alkalommal fejtünk ki ezen a területen értékményt.

Miért fontos ez a téma nekünk, honismereteseknek? Miért szenteljük az idei Akadémiánkat ennek a témának? Egészen egyszerűen azért, mert népzenei hagyományunk hozzátartozik kultúránkhoz, része a honismeretnek magának, azaz másképpen fogalmazva: hazánk ismerete nagyon hiányos lenne zenei hagyományunk ismerete nélkül. Egészséges nemzeti önismeret és önbecsülés nem létezhet ennek hiányában.

Mi büszkék vagyunk csodálatosan gazdag és sokszínű kultúránkra, benne népdal-kincsünkre, néptánc-kultúránkra. Mások is csodálják, és a világ legtávolabbi végein is meg akarják tanulni. Ez erősítsen meg minket abban, hogy nagyon értékes, amit örököltünk, és aminek átörökítése immár a mi feladatunk.

Hová röpül a páva? – tehetjük fel ma is a kérdést. Talán ez a mostani tanácskozás, az előadások, a szekciókban folytatható eszmecsere és persze a szünetekben való baráti beszélgetések is alkalmas nyújthatnak majd a válasz keresésére. Én ezen válaszkeresés folyamán azért minden negatív folyamat ellenére azt szeretném, hogy nézzük legalább olyan pozitív módon a jelent és főként a jövőt, mint ahogy a negyven évvel ezelőtti tanácskozás megnyitó beszédét tartó Simon István tette, aki az említett kérdés kapcsán azt mondta, hogy feltehetjük a kérdést (ti. Hová röpül a páva?), „de már önmagában az is megnyugtató tény, hogy röpül”. Én magam is ennek az optimista hozzáállásnak jegyében mondtam el azokat a jelentős eredményeket, amelyek az utóbbi évtizedekben mégiscsak megalapozták a jövő sikereit. A talentumokat tehát elődeinktől megkaptuk. De, mint tudjuk, a talentumokat el is lehet ázni és kama-toztatni is lehet. Nem kérdéses, hogy melyik az üdvözítő út.

Ezekkel a gondolatokkal nyitom meg a XXXIX. Honismereti Akadémiát!

Kívánok mindenkinek hasznos és közösségi élményt nyújtó tanácskozást!

Debreczeni-Droppán Béla

A Honismereti Akadémia kitüntetettjei

Bél Mátyás – Notitia Hungraiae Emlékérem kitüntetésben részesültek

Dr. Ágoston István

Egyháztörténész, református lelkész, honismeret-kutató. Borsod-Abaúj-Zemplén megye honismereti mozgalmanak egyik legjelentősebb személyisége, az ónodi Lorántffy Zsuzsanna Honismereti Kör elismert vezetője.

Hejőcsabán született 1931. augusztus 4-én. Teológiai tanulmányait 1949-ben Sárospatakon kezdte a Református Teológiai Akadémián, majd 1951-ben a debreceni Református Teológiai Akadémia hallgatója. A lelkészképesítő vizsga (1956/57) letétele után Miskolcon szentelték lelkésszé (1959). 1994-ben teológiai doktori fokozatot szerzett, disszertációjának témáját a református egyháztörténetből választotta.

1954-től segédlelkészként dolgozott Hejőcsabán, Alsózsoltán, Ózdon és Átányon, 1959-ben lelkipásztor Hejőbábán, Ónodon, majd Miskolcon. 1980-ban a Borsodi Református Egyházmegye jegyzője, 1983-ban tanácsbírája, 1988-ban sajtóelődője. 1991–96-ig a Tiszán inneni Református Egyházkerület Ökumenikus előadója, majd Számvevőszéki elnöke.

Ágoston István tevékenysége lelkészi munkáján túl igen széleskörű. Számos társadalmi és civil egyesület, szervezet tagja és tisztségviselője. 1979-től tagja, majd elnöke az Ónodi Lorántffy Zsuzsanna Honismereti Munkaközösségnek, részt vesz a Lévay József Közművelődési Egyesület és a Református Doktorok Kollégiumának munkájában.

Kiemelkedő munkát végzett az Ónod-Muhi Lorántffy Zsuzsanna Honismereti Munkaközösség megszervezésében, melynek egyesületté válása után 2007-ig elnöke volt. Ebbéli tisztségében kezdeményezte az ónodi vár feltárását és restaurálását, Ónodon tájház létesítését, a Muhi csata 750. évfordulójára emlékmű felállítását. 2000-ben megszervezte az Ónodon született I. Rákóczi Györgyné Lorántffy Zsuzsanna egészalakos szobrának felállítását, valamint két Ónodon született nevezetes személy: Kazinczyné Török Sophie és Werner Gyula regényíró, országgyűlési képviselő emlékére egy-egy emléktábla létesítését és avatását.

Bél Mátyás Emlékermesek:
dr. Hála József, dr. Ágoston István, Kaczián János
(Mándli Gyula felvétele)

Helytörténet-kutatói tevékenysége elsősorban Ónod község helytörténetének kutatására, II. Rákóczi Ferenc életének, ezen belül emlékiratainak, illetve a Rákóczi-néphagyományok gyűjtésére terjedt ki. Foglalkozott Muhi és Ónod irodalmi hagyományaival, Vályi Andrásnak, az első magyar honismereti lexikon írójának, gróf Török Lajos és Miskolczi Csulyak Gáspárnak, az első magyar nyelvű állatkönyv írójának életével és munkásságával, illetve a humanista Lorántffy Zsuzsanna életével és tevékenységével.

Az eltelt évtizedek alatt Borsod megyei és országos, főleg honismereti és egyházi jellegű periodikákban mintegy 120 cikke, tanulmánya jelent meg, ezen kívül kilenc önálló kötete látott napvilágot. Publikál a Reformátusok Lapjában, az Észak Magyarországon, a Honismeretben, a Széphalomban. Legutóbbi kötetét, *Honunktól Hazánkig* című munkáját 2011. március 23-án a megyei honismereti napi ünnepségen vehettünk kézbe, mely felöleli az ónodi honismereti mozgalom történetének 30 évét.

Munkásságát többször is díjakkal, elismerésekkel jutalmazták. 1985-ben Ortutay Emlékérmét, 1987-ben a Honismereti Mozgalomért Emlékérmét, 2000-ben Honismereti Munkáért Emlékérmét, 1988-ban az Ónodi Vár Megmentéséért Emlékplakettet, 1985-től több alkalommal a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Istvánffy Gyula Honismereti Gyűjtőpályázaton oklevelet, 2004-ben, a pályázaton végzett eredményes munkájáért Arany diplomát kapott. Tevékenységének elismerésül 2011. április 9-én Ónod község díszpolgárává választották.

*A Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Honismereti Egyesület nevében:
Hadobás Pál elnök és Titkos Sándorné titkár*

Dr. Hála József

A Pest megyei Érdy János Honismereti Egyesület alapító tagja, a Honismeret folyóirat szerkesztőbizottságának tagja, a *Börzsönyvidék* kiadványsorozat és a *Néprajzi Hírek* szerkesztője, néprajzkutató muzeológus, geológus, volt egyetemi oktató. 1949. november 23-án született Alagon. Munkásságával több évtized alatt maradandót alkotott mind a geológia, mind a néprajz, mind honismeret területén, megjelent munkáinak száma meghaladja a 400 tételt.

Hála József geológusként 1968-ban lépett munkába a Magyar Állami Földtani Intézetben, amelynek máig tudományos főmunkatársa, a Tudománytörténeti Gyűjtemény vezetője. 1983-ig az Északi-középhegységi földtani térképezésében vett részt. Az ELTE Bölcsészettudományi Karán 1983-ban etnográfus diplomát szerzett, 1987-ben ugyanott doktorált. 1990 óta egyben az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszékének adjunktusa.

Néprajzi és geológiai munkásságának homlokterében a kutatás- és tudománytörténet áll. Életművének egyik legfőbb vonulatát a két diszciplína egymással érintkező területei adják: a magyarországi bányászat, kőfaragás és egyéb kismesterségek néprajza, valamint az ásványok és kőzetek szerepe a népi kultúrában. Folklorisztikai adatközlései is jelentősek. 1988–2003 között a Magyarhoni Földtani Társulat tudománytörténeti szakosztályának titkára, 2003-tól vezetőségi tagja. A Magyar Néprajzi Társaság Anyagi Kultúra Szakosztályának 1988–1991 között titkára, a társaság választmányának 2003-tól tagja. 1990 óta szerkeszti a társaság negyedéves tájékoztató füzetét, a *Néprajzi Híreket*. A Váci Múzeum Egyesület tagja, szakmai kiadványok szerzője és lektora. 1991-ben *Jankó János-díjjal* tüntették ki. A Magyarhoni Földtani Társulat munkásságát 2003-ban *Társulati Emlékgyűrűvel*, 2009-ben pedig *választmányi tagsággal* ismerte el.

Szakirodalmi munkásságának 40%-a földtudományi vonatkozású, 60%-át a néprajzi tárgyú írások teszik ki. *„Hála József nemcsak tudományként és nemcsak tudósként kezeli a néprajzot, hanem a népi kultúra összes bugyrát ismerni akarja. Úgy, hogy közben maga az ember, a népi kultúra hordozója érdeklő őt legjobban. Odafigyel mindennapjaikra, életkörülményeikre és életükre, bensőséges kapcsolatot alakít ki velük. Ez a rohanó, kaotikus és globalizálódó világunkban nem kis dolog”* – írta róla ipolyvári barátja, dr. Csáky Károly néprajztudós. Így kötődött már egészen fiatalon a Trianon által kettészakított Honhoz. Feltárta annak kutatástörténeti vonatkozásait: számba vette Győrffy és Bartók itteni gyűjtőútjait, Ipolyi Arnold szülőföldi kötődéseit, Pongrácz Lajos népdalkutatókat, Pongrácz Elemér muzeológiai tevékenységét, Hőke Lajos Hontra vonatkozó publikációit. Kutatta az Alsó-Ipoly mente népi hiedelemvilágát, az itteni települések dűlőneveit; járt a kőbányások, a favágók és a gyűjtőgető parasztek közt; bebarangolta a régi gyógyforrásokat és csodakutakat; feltárta a népi vallásosság és a búcsújáráshelyek emlékeit. Támogatta az Ipoly menti, s a Börzsöny-vidéki helytörténet-kutatók munkáját; szakmai-módszertani segítséget nyújtott a falunapok, kiállítások szervezőinek. Számos fiatal tehetséget karolt fel, támogatta tudományos munkájuk indulását. Az ELTE Tárgyi Néprajzi Tanszékének adjunktusaként pedig éveken át vezette be a hallgatókat a néprajzkutatás rejtelmeibe. A honismereti mozgalom büszke lehet Hála József-re, a honismeret művelőjére, előadójára, a helytörténészre.

Az Érdy János Honismereti Egyesület nevében: Mándli Gyula elnök

Kaczián János

A Tolna Megye Önkormányzat Levéltárának nyugalmazott népművelő-levéltárosa, csaknem két évtizede a Tolna megyei Egyed Antal Honismereti Egyesület elnöke.

Az ELTE Bölcsészettudományi Karán végzett, számos munkahely és feladat jelzi a megye művelődésében évtizedek óta meghatározó szerepét. A kulturális, népművelői munkát az ifjúsági mozgalomban kezdte. A megyei művelődési központ igazgatójaként (1981–1984) nyújtott segítséget a Német Bemutatószínpad (DBU) megalapításához. A Tolna Megyei Levéltár munkatársaként (1984-től) helytörténeti szakkörök, kiállítások, előadások, tanulmányok sora jelzi tevékenységét.

Kaczián János fontosnak tartja, hogy a kutatások eredményeit mind szélesebb körben megismertessék, időt, energiát fordít hasznosulásuk megszervezésére. Pótolhatatlan segítséget nyújt Tolna megye kulturális értékeinek megmentéséhez, közösségszervező munkája is elismerésre méltó. Több helyi egyesület, civil közösség szerveződésében komoly szerepe volt (pl. a bunyaszekszárdiak szervezetének, éves találkozójának életre hívásában, a lugosiakkal kialakított testvérvárosi kapcsolatban, együttműködés Facsád, Igazfalva önkormányzatával, szóránymagyarságával). Számos önálló publikációja, továbbá szakmai és ismeretterjesztő cikke jelent meg szakfolyóiratokban, heti- és napilapokban.

Kaczián János jelen volt Tolnában a honismereti mozgalom születésénél, részt vett a Hazafias Népfőnt Megyei Honismereti Bizottságának munkájában, alapító tagja, jegyzője, majd elnöke (1992-től) az újjáalakult egyesületnek. Tagja a Honismereti Szövetség elnökségének. Meghatározó szerepe van abban, hogy az elmúlt két évtizedben számos eredmény született a Tolna megyei honismereti mozgalomban.

Aktív közéleti tevékenységét számos kitüntetés, elismerés jelzi: Munkaéremrend bronz fokozat (1978), Babits-díj (1983), Facsád Diszpolgára (1998), Pro Urbe Szekszárd (2003), Bezerédj István-díj (2004), Honismereti Munkáért Emlékérem (2006), Magyar Köztársasági Ezüst Érdemkereszt (2009).

A honismereti mozgalomban végzett sokrétű tevékenységéről tanúskodik többek között a Honismereti Szövetséghez kötődő munkája, a helyi egyesületi élet folyamatos szervezése, helytörténeti programok igényes megvalósítása, az egyesületi tagokkal együttműködve évfordulók, megemlékezések, megyei és helyi vetélkedők, konferenciák rendezése. Rendszeresen részt vesz az országos Honismereti Akadémián, fáradhatatlanul gondoskodik kiadványok, táborok, pályázatok szervezéséről, az egyesületi hagyományok megteremtéséről, az egyesületi tagok helytörténeti tevékenységének irányításáról és az eredmények ismertetéséről. Aktív irányító szerepet vállal a Honismereti Egyesületi Nap szervezésében, az Egyesületi Hírlevél és az Egyesületi Füzetek szerkesztésében és kiadásában. Kapcsolatépítésnek köszönhetően folyamatosan bővül az egyesület pártoló tagjainak a száma is.

Tolna megye és az országos honismereti mozgalom érdekében évtizedek óta végzi következetes, kutatásokat közreadó, a kutatásokat is szorgalmazó-segítő lelkiismeretes munkáját.

A Tolna Megyei Egyed Antal Honismereti Egyesület elnöksége

Honismereti Munkáért Emlékéremmel kitüntettek

Gergelyné Bodó Mária

Középiszkolai tanár. 1967-ben született Szegeden. A Radnóti Miklós Gimnáziumban érettségizett, majd a szegedi József Attila Tudományegyetemen szerzett magyar-történelem szakos tanári diplomát. A Szegedi Ipari, Szolgáltató Szakképző és Általános Iskola Szeged-Móravárosi Tagintézményében, ahol magyar nyelv- és irodalmat, illetve történelmet tanít, növendékek százainak figyelmét irányította Szeged és Csongrád megye helytörténeti és irodalmi öröksége felé, megerősítve ezt az érettségi vizsgákon szereplő helyismereti tételekkel.

Ebben az intézményben vezet 2001-től honismereti kört, amelynek programjában diákjaival végigjárja Szeged irodalmi szempontból fontos helyszíneit, olvastatja a szegedi szerzők írásait, megmutatja a város jeles személyiségeinek emlékhelyeit, így ismertetve meg velük lakóhelyük, szülőföldjük értékeit. Diákjait rendszeresen buzdítja megyei irodalmi, történelmi és helytörténeti dolgozatok írására, pályázatokon, vetélkedőkön való részvétellel. A Honismereti Szövetség által meghirdetett művelődéstörténeti vetélkedőkre csapatokat készít fel, maga pedig többször játékvetítőként segítette a megyei fordulók lebonyolítását. Honismereti körének tevékenysége kapcsolódik a Csongrád Megyei Honismereti Egyesület munkájához. Diákjai minden évben részt vesznek az egyesület iskolák számára szervezett helyi és

megyei rendezvényein. Határon túli kapcsolatokat Aradon kezdett kiépíteni. Az iskolában kollégáival és tanítványaival szakmatörténeti gyűjteményt gondoznak.

Szakmai pályájának kiemelkedő alkotása a 125 éves Szegedi Iparostanonc-iskola jubileumi ünnepsorozatának megszervezése és az Emlékkönyv Szeged Szabad Királyi Város Iparos tanonciskolája, és a belőle létrejött Szeged-Móravárosi Szakközép- és Szakiskola 125 éves jubileumára című kiadvány összeállítása, amelynek szerkesztéséért és bevezető tanulmányáért 2010 novemberében megkapta az MTA Pedagógus Kutatói Díját.

A honismereti munkába 1989-ben kapcsolódott be, majd 1991-ben alapító tagja, 1994-től elnökségi tagja lett a Csongrád Megyei Honismereti Egyesületnek. Rendszeresen végez az egyesületben szervező és jegyzői feladatokat, aktív elnökségi és egyesületi tag. Több honismereti, módszertani írása jelent meg a Honismeret c. folyóiratban. 2009-ben Szegeden a megyei Honismereti Nap ünnepi rendezvényét szervezte. Hozzájárul az egyesület és a honismereti munka népszerűsítéséhez, a tagok számának gyarapításához. Az egyesületi rendezvényeken példamutatóan részt vesz, maga is kezdeményezője a programoknak. Az egyesületünk 20 éves jubileumára megjelenő egyik társszerkesztője, az anyag összegyűjtésének és rendezésének jelentős segítője, írásaival tartalmának gazdagítója.

Az 1998. évi helytörténeti pályázatán pályamunkájáért a Honismereti Szövetség különdíját kapta, 2000-ben a honismereti mozgalomban végzett munkájáért Honismereti Emléklap elismerésben részesült. Két évtizede lelkes, lendületes, sokrétű egyesületi tevékenységet és honismereti munkát valósít meg.

A Csongrád Megyei Honismereti Egyesület nevében: Pál Lászlóné Szabó Zsuzsanna titkár

Kenyeres Dénes

Nyugalmazott alezredes, író, hadtörténész, a honi repülés kutatás egyik jeles képviselője. 1942. szeptember 8-án született a Kecskemét melletti Szentkirály pusztán. A történelem iránti érdeklődése már a nagykőrösi iskolában megmutatkozott, a honvédelemmel, hadtörténelemmel kapcsolatos köteteket forgatta. Még nem volt 18 éves, amikor önként jelentkezett katonai szolgálatra. 1960-ban vonult be sorkatonai szolgálatra, majd 1961-ben Cegléden tüzérségi iskolát végzett. 1962-től továbbszolgáló állományba került Kecskeméten a légierő hadrendjébe tartozó egységénél. 1964-ben Szolnokon tiszthelyettesi iskolát végzett és repülőmechanikus beosztásban szolgált. Szolgálat mellett 1968-ban Kecskeméten a Katona József Gimnáziumban érettségizett és tiszti tanfolyamra ment Budapestre. 1971-ben avatták alhadnaggyá és ruházati szolgálatfőnöki beosztást kapott. Ezt követően különböző repülőalakulatoknál hadtáptiszti beosztásban dolgozott. Szolgálati feladatai mellett 1990-ben Budapesten a Zrínyi Miklós Katonai Akadémián tanult tovább. 1997-ben szolgálati nyugállományba vonult. Kiemelkedő katonai szolgálataért, a harcok készség fokozásában végzett tevékenységéért a Honvédelmi Miniszter 12 alkalommal tüntette ki.

Kenyeres Dénes 1999-ben kapcsolódott be a Bács-Kiskun megyei Honismereti Egyesület munkájába, támogatva a különböző rendezvényeket, illetve küldöttként képviselte az egyesületet a Honismereti Szövetségben. Már a katonai szolgálata mellett is szívesen foglalkozott hazánk természeti, kulturális örökségének kutatásával. Kiemelt figyelmet szentelt a honismeret fontosságára és vá-

A Honismereti Munkáért Emlékéremmel kitüntetettek: Kenyeres Dénes, Gergelyné Bodó Mária, Szarka Elemér, Molnár Lajos (Mándli Gyula felvétele)

laszott témájának feltárására, s elmélyült kutatásokat folytatott, illetve folytat a magyar hadtörténet és repüléstörténet témakörében. Megszállottságának köszönhetően lépten-nyomon publikál, előadást tart, kiállítás szervez, esetleg kiállít vagy csak éppen az aktuális könyvét írja a katonaelet rejtelméről és a különféle hadieszközökről. Szinte évente jelentet meg könyveket ezekben a témákban. *Életem és katonai pályám* című munkájában megírta önéletrajzát, melyben külön fejezetet szentelt a honismereti mozgalomban kifejtett tevékenységének.

Munkássága során jó kapcsolatot alakított ki a múzeumokkal, levéltárakkal és könyvtárakkal is, amelyek iratai és dokumentumai forrásul szolgáltak megjelent műveihez. Újságokban és folyóiratokban megjelent cikkeiben és tanulmányaiban a magyar történelem kiemelkedő személyiségeivel és eseményeivel foglalkozott. Magángyűjteményének tárgyaiból több mint ötven alkalommal rendezett kiállítást különböző múzeumokban, kultúrházakban, laktanyákban, oktatási intézményekben. Honismereti tevékenysége során mindig fontosnak tartotta megismerni hazánk tájegységeit, az ott lakó emberek történelmét, szokásait, környezetét és kultúráját. Családjával az 1970-es évtizedtől a Petőfi-, Rákóczi- és Kossuth emléktúrák alkalmával végigjárta a fontos történelmi tájegységeket és emlékhelyeket.

Kenyeres Dénest mindig valami nemes belső tűz hajtotta előre és inspirálta kitűzött céljai megvalósítása felé. Ezért igyekszik a környezetével könyvein, cikkein keresztül megismertetni hazánk természeti szépségeit, kultúráját, különböző történelmi értékeit és eseményekben gazdag történelmét.

A Bács-Kiskun Megyei Honismereti Egyesület nevében Péterné Fehér Mária titkár

Kiss-Horváth Sándor

Nyugdíjas katonatiszt, múzeomalapító. 1932-ben született Orosházán. 17 éves korában került Pestre, s a munka mellett, a maga erejéből szerzett érettségi után Katonai Főiskolán szerzett tiszti rangot és szolgálta hazáját a Magyar Honvédségben. Nyugdíjba vonulása után az orosházi Városi Múzeumban és a Képtárban dolgozott, gyűjteményt alapított. Mint magánember évtizedek óta foglalkozik a szűkebb és a tágabb haza történetével. Közel 200 helytörténeti cikke, tudósítása jelent meg a megyei és a helyi újságokban, 15 önálló könyvet adott ki, 10 könyv megjelentetésében volt szerzőtárs. Kora ellenére tudósításaival már az elektronikus médiában is megjelenik.

Létrehozta Orosházán a Kútmúzeumot, hivatalos nevén a Vízellátás-történeti Gyűjteményt. Mint az ország egyetlen, ilyen jellegű ipartörténeti gyűjteménnyel rendelkező múzeuma 2002-ben és 2005-ben is megkapta *Az év múzeuma* elismerő címet. Méltán népszerű az általa – és természetesen az orosháziak segítségével – létrehozott Kútmúzeum, amely a város központi részén, egy üzemen kívül helyezett, egyedi építésű, páratlanul szép, régi víztorony épületében és azt körülvevő kiskertben kapott helyet. Régi kovácsoltvas kerítéssel kerítették körbe és kialakították a kútkertet. Fáradságos munkával gyűjtötték egybe a régi kutakat, szerelvényeket, írott anyagokat, képeket, eszközöket. 1983-ban tartották a megnyitó ünnepséget és 1986-ban kapta meg a kiállítóhely a működési engedélyt. A Vízellátás-történeti Gyűjtemény szakmailag az esztergomi Magyar Vízügyi Múzeumhoz tartozik. Az épület fenntartója a helyi Csatorna és Vízmű Üzemeltetőség, s jelenleg folyamatban van az épület műemlékké nyilvánítása. Egész élete és munkája van ebben az ország legkisebb múzeumának is becézett gyűjteményben. A múzeum bemutatásán kívül szívesen vállal városvezetéseket, amelyek felérnek egy-egy várostörténeti kirándulással.

Egész életében szívügyének tekintette a helytörténeti munkát, lelkes tagja a Békés megyei Karácsonyi János Honismereti Egyesületnek, lokálpatriotaként szívósan, fáradhatatlanul dolgozott és dolgozik ma is Orosháza értékeinek megőrzéséért, megismertetéséért. Tagja az Orosházi Juhász Balázs Gyűjtőklubnak és a Karácsonyi János Honismereti Egyesületnek, nevéhez fűződik az Orosházi Honismereti Csoport alapítása, éveken keresztül tagja volt a Honismereti Szövetség választmányának.

Nyugdíjazása óta példaadóan sok társadalmi munkát végzett a városért. 1982-ben első között kapta meg a Város és Faluvédők Szövetsége által alapított Podmaniczky-díjat, 1983-ban az épített környezetünk értékeinek védelméért nyújtott tevékenységét ismerték el. 2002-ben „Orosháza Városért” elismerő díjat kapott. 2002-ben, 70. születésnapja alkalmából önmagáért léptették elő, 2005-ben a Nemzetközi Szent György Lovagrend ünnepélyes keretek között avatta tagjai sorába, ezzel is díjazták a közösségért, szűkebb és tágabb környezetéért, a kultúra megőrzéséért, továbbörökítéséért végzett fáradhatatlan munkáját.

A Karácsonyi János Honismereti Egyesület nevében: Szelekovszky László elnök

Molnár Lajos

A Heves Megyei Honismereti Egyesület alapító tagja, 1990-től elnökségi tagja, s fő patrónusként dolgozik megyénk honismereti munkájának mind szélesebb körű megismerése, megismertetése és eredményessége érdekében.

Molnár Lajos 1943. július 17-én született Tiszafüreden. Iskoláit a Debreceni Tanítóképzőben, majd az egri Tárképző Főiskolán, végül a budapesti Műszaki Egyetemen végezte. A több mint négy évtizedes pedagógusi, oktatói munkája mellett több éves pedagógiai szaktanácsadói és sikeres pedagógus-érdeképviseleti tevékenységet is végzett. Publikációit az iskolák együttműködése és alkalmazható módszertanok témakörében írta.

Általános iskolai oktatói tevékenységét nagy szakmai felkészültséggel és hozzáértéssel végezte. Egerben a Gyermek Szabadidő Központnak volt 13 évig vezetője, majd Ostoros községben az Árpád fejedelem Általános Iskolának igazgatója. Ostoros község önkormányzata javaslata alapján a Magyar Köztársaság Oktatási Minisztere 2004-ben – mint kiváló és példaként szolgáló embernek, pedagógusnak és vezetőnek, címzetes igazgatónak – a Magyar Kultúra Napján az *Arany Katedra Emlékplakett* kitüntetést adományozta.

Nyugdíjazása után is folyamatos közéleti szerepvállalása során 2005-től 2009-ig az Egri Kistérség oktatási szakértője, az Ostorosért Polgárör Egyesület alapító tagja, önkormányzati képviselője, a Falu-TV szerkesztőjeként tevékenykedett.

Molnár Lajos hivatásadata példaértékű, mind szakmán belül, mind az emberi közösségek számára. Jelenleg polgármesteri biztosként koordinálja a civil szervezeteket. Kimagasló adottságokkal rendelkező, ember- és gyermekközpontú közéleti érzékenységről tanúbizonyságot tevő ember. Legutóbbi nagy rendezvényünknek, a 2011. március 19-én a Kistérségi Hagyományörző Egyesütek Fesztiváljának volt a támogatója, ahol 12 együttes járult hozzá a honismeret, a hagyományörzés népszerűsítéséhez, közösségi szerepének erősítéséhez.

Molnár Lajos, aki 1990-ben az egri Gyermek Szabadidő Központ igazgatójaként háttérintézményt biztosított a Heves Megyei Honismereti Egyesületnek, miközben maga is aktívan bekapcsolódott annak munkájába, jelenleg is elnökségi tagunk.

A Heves Megyei Honismereti Egyesület nevében: Somfai Tiborné elnök

Szarka Elemér

A Komlói Honismereti és Városszépítő Egyesület, valamint számos más civil szervezet és társaság alapító tagja, közigazdász, városi képviselőtestületi tag. Egyetemi tanulmányai után Komlón települt le. Pályafutása során betöltötte a helyi ÁFÉSZ osztályvezetői munkakörét, a Drávaholding Rt. üzletágvezetői tisztségét. Egy cikluson keresztül Komló Város tanácselnök-helyettese volt, majd ugyanitt alpolgármester lett, később polgármesterré választották.

Pályafutása során és hivatali munkája mellett számos közművelődési, kulturális, társadalmi és alapítványi tisztséget látott el. Kuratóriumi tagja a János Engel Adolf Komlói Bányászati Gyűjteményért Közhasznú Alapítványnak, a Kórusmuzsikával a Nemzetközi Kapcsolatokért Alapítványnak, elnöke a Komló Város Önkormányzata Városüzemeltetési Bizottságának, társadalmi elnöke a Komló és Térsége Kábítószerügyi Egyeztető Fórumnak, delegált képviselője a Baranya Megyei ÖK. Alpok-Adria Munkacsoportnak. Alapító tagja a Komló-Ergny, Komló-Belényes, valamint a Komló-Valpóvó Baráti Társaságnak. Tagja a Baranyai Emberekért Szövetségnek, a Komlói Civil Vezetők Fórumának.

Alapító tagja és kezdetektől elnöke az 1992-ben alapított Komlói Honismereti és Városszépítő Egyesületnek, és egyesületét képviseli a Pécs-Baranyai Kulturális Kamarában. Az ő érdeme, hogy az egyesület megkereste és tevékenységébe bevonta mindazokat, akik szellemi, vagy fizikai értelemben segítségére lehettek a település fejlődésének, a kulturális élet megfelelő szinten tartásának. Méltán vált elnöksége alatt az Egyesület a komlói közélet elismert szereplőjévé. Állandó programjaik közismertek és kedveltek a városban: a közéleti klubok, a templomi koncertsorozatok a mánfai Árpád-kori emléklétemplomban, Nemzetközi Ifjúsági Környezetvédelmi Táborok. Ez utóbbi azért is fontos évenként megismétlődő esemény, mert komlói fiatalokon kívül a határon túli magyar diákok (Valpóvórol, Belényesről és Kárpátjáról) is résztvevői a tábornak. Évről-évre az egyesület vezetésével szervezik és emlékeznek meg kegyeleti, ökumenikus istentisztelet keretében az első és a második világháború áldozatairól és a harcokban elesett katonáiról. Borbála napon – lévén Komló bányászváros – településtörté-

neti konferenciát szerveznek, vezeti a „Tegyük szebbé környezetünket” mozgalmat és a „Civil ízek utcája” rendezvényt.

Szarka Elemér segítő tevékenységéért megkapta a Nyugdíjas Klubok és az Életet az Éveknek Nagydíját, valamint a Nagycsaládosok Országos Szövetségének NOE Díját. Elévülhetetlen érdeme volt abban, hogy a Komlói Honismereti és Városszépítő Egyesület 1997-ben elnyerte a Pécs-Baranyai Kulturális Kamara Nívódíját, 2008-ban pedig Komlói Város Önkormányzatától a Pro Civitate kitüntetést kapta meg.

Külön említésre méltó és kiemelendő a Baranya Megyei Honismereti Egyesület vezetőségében végzett munkája. Elgondolásaival, tanácsaival hathatós és állandó résztvevője, segítője és mozgatórugója Egyesületünk életének. A honismereti munka területén végzett tevékenységét 2010-ben, a Magyar Kultúra Napjának Baranyai Rendezvényén elismerő oklevéllel köszönték meg.

A Baranya Megyei Honismereti Egyesület nevében: dr. Simor Ferenc elnök

Honismereti Emléklappal kitüntetettek

Budapest: Ádám Ferenc, dr. Horváth Péterné, Pesti László. Baranya megye: Gál András, Simor Eszter, Molnár Attila. Bács-Kiskun megye: Ádám András, dr. Halász Erzsébet, Molnár Péterné, Sebestyén Imre, Sebestyén Imréné, Varga Istvánné. Békés megye: Izsák József, Izsákné dr. Hetényi Valéria, Töröcsik Mária. Borsod megye: Zrínyi Ilona Gimnázium. Csongrád megye: dr. Kruzslíc István, Licsicsányi István, Pál Richárd, dr. Szücs Judit, id. Töszegi Gyuláné. Fejér megye: Palotai Réka, a Csóri Mátyás Király Általános Iskola, a Nagylóki Általános Iskola. Heves megye: Egri Kulturális és Művészeti Központ, Egri Felsővárosi Általános Iskola Balassi Bálint Tagiskolája. Jász-Nagykun Szolnok megye: Gubicz András, Gubiczné dr. Csejtej Erzsébet. Komárom megye: Izsó Károly, Nádasiné Balatoni Anna, Óváry Zsuzsanna, Padányi Lajos. Tolna megye: Dömötör Józsefné, Szabó Rita, dr. Balázs Kovács Sándor, dr. Kriston-Vizi József, Stefán György. Veszprém megye: Vörösné Márkus Hajnalka, Müller Márton, valamint az egyesület támogatói: Hoffmann Valéria, Szabó Gergely, Szedlák Attila, dr. Horváth Zolt, Kecskés József, Köntös László, Barczáné Majsa Klára, Tormai Endre, Tóth Bence Tamás. Jászsájkóhalma: dr. Lengyel Gyöngyi, Bathelt Krisztina, Gergely Béláné.

A Börzsöny vizei

A Börzsönyről szóló természetföldrajzi munkák, turistáknak szóló leírások nem mulasztják el megemlíteni a hegységnek forrásokban való gazdagságát, melyek száma 350-re tehető. A harmadik évezred elejére a víz világszerte stratégiai fontosságú elemmé, a földfelszín alatti és a felszíni vizek megóvása, a vízzel való ésszerű gazdálkodás hazánkban is kuleskérdéssé vált.

A mi Börzsönyünk címmel immár harmadszor rendezte meg a szobi Börzsöny Múzeum Baráti Köre a Börzsönyvidékről szóló konferenciáját. Az első rendezvényt 2003-ban a földtani kutatások eredményeiről, a másodikat 2007-ben Erdők a Börzsönyben témában, míg a legutóbbit 2011. június 25-én a Börzsöny vizeiről tartották, mintegy százfőnyi érdeklődő közönség részvételével. Eljöttek Ipolyságról (Šahy) a konferencia rendezésének együttműködő partnere, a Honti Múzeum Baráti Köre képviselői is.

A szimpózium nyitányaként Sajó Sándor ipolysági születésű költő *Harangszó az Ipoly partján* című versét az Ipolyságon élő Jámbor Dorottya tolmácsolta. Szőke István Szob város polgármesterének köszöntője után dr. Kecskeméti Tibor, a Magyar Természettudományi Múzeum címzetes főigazgató-helyettese vette át a levezető elnöki szerepet.

Dr. Karátson Dávid, az ELTE Természettudományi Kar Természetföldrajzi tanszékének tanszékvezető egyetemi docense már az első tudományos konferenciának is előadója volt a Börzsöny vulkáni fejlődéstörténetéről. Jelenleg azt elemzte, hogy a magyarországi Dunakanyar földtani felépítése és fejlődése miként befolyásolta a Börzsöny vízrajzának kialakulását. Dr. Mari László ugyancsak az ELTE Természettudományi Kar Természetföldrajzi Tanszékének egyetemi docense előadásában az Ipoly-völgy földtani kialakulását és a folyó magyarországi szakaszának természetföldrajzi viszonyait vizsgálta.